

Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης

Τόμ. 9 (2023)

Τα είδη της γονεϊκής επιτήρησης κατά τη χρήση του διαδικτύου από παιδιά προσχολικής ηλικίας: μία εμπειρική μελέτη

Αναστασία Κασιμίδου

doi: [10.12681/dial.34051](https://doi.org/10.12681/dial.34051)

Copyright © 2023, Αναστασία Κασιμίδου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κασιμίδου Α. (2023). Τα είδη της γονεϊκής επιτήρησης κατά τη χρήση του διαδικτύου από παιδιά προσχολικής ηλικίας: μία εμπειρική μελέτη. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 9, 227–246. <https://doi.org/10.12681/dial.34051>

Τα είδη της γονεϊκής επιτήρησης κατά τη χρήση του διαδικτύου από παιδιά προσχολικής ηλικίας: μία εμπειρική μελέτη

Αναστασία Κασιμίδου¹

¹Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Περίληψη

Η χρήση των νέων τεχνολογιών έχει κατακλύσει τη σημερινή ελληνική και παγκόσμια πραγματικότητα και έχει επεκταθεί και σε πολύ νεότερες ηλικίες, όπως η προσχολική ηλικία. Η παρούσα έρευνα σκοπεύει να διερευνήσει τα κίνητρα των γονέων για τη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών συνδεδεμένων στο διαδίκτυο από παιδιά προσχολικής ηλικίας και το είδος γονεϊκής επιτήρησης (γονεϊκή στήριξη και γονεϊκός έλεγχος) που ασκείται στη χρήση τους. Χρησιμοποιήθηκε σταθμισμένο ερωτηματολόγιο σε 149 γονείς παιδιών, ηλικιών από 3 έως 6 ετών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα κύρια κίνητρα των γονέων για τη χρήση των συσκευών από τα παιδιά είναι η ψυχαγωγία, η εκπαίδευση και η εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες. Οι γονείς επιδεικνύουν εξίσου γονεϊκή στήριξη και γονεϊκό έλεγχο στην επιτήρηση των συσκευών αυτών. Η ομάδα των ισορροπημένων γονέων υπερτερεί αυτής των προστατευτικών, υποστηρικτικών και αποστασιοποιημένων γονέων και δεν εμφανίζεται καθόλου η ομάδα των αυταρχικών γονέων σε αντίθεση με άλλες έρευνες σε χώρες της Ευρώπης. Όσον αφορά τα παιδιά, φάνηκε ότι τα αγόρια και τα παιδιά 4 με 4,5 ετών ελέγχονται και στηρίζονται περισσότερο. Επίσης, όσο αυξάνεται ο αριθμός παιδιών στην οικογένεια μειώνεται ο βαθμός επιτήρησης.

Λέξεις κλειδιά: κίνητρα, τύποι γονέων, επιτήρηση του διαδικτύου, προσχολική ηλικία.

Abstract

New technologies are increasingly used throughout the Greek and worldwide reality and have spread to younger ages such as the preschool age group. The present research aims to investigate the use of electronic devices by preschool aged children as well as the style of parental supervision (parental warmth and parental control) that is being exercised. A tested and reliable questionnaire was used on 149 parents of children aged 3 to 6 years old. The results indicated that the main motives of the parents for the above-mentioned use is entertainment, education and familiarization with new technologies. The parents demonstrate almost equal parental warmth and parental control in their supervision of the electronic devices. The group of the balanced parents outnumbers the group of the authoritative, the permissive and the laissez-faire parents. The group of

Υπεύθυνος επικοινωνίας: Αναστασία Κασιμίδου, ankasimidou@gmail.com, ΠΕ60, νηπιαγωγός.
Correspondent author: *Anastasia Kasimidou*, ankasimidou@gmail.com, University of Macedonia, Gr.

Ηλεκτρονικός εκδότης: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών
e-publisher: *National Documentation Centre, National Hellenic Research Foundation*
URL: <http://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/dialogoi>

authoritarian parents does not come up at all in the present study in contrast to other research studies in European countries. In relation to the children's demographic characteristics, boys and children aged 4 to 4.5 years appeared to be more controlled and supported by their parents. Furthermore, the more the children in a family, the less supervision in being exercised by the parents.

Keywords: motivation, parenting style, internet access, preschoolers.

Εισαγωγή

Οι γονείς και το οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού είναι το βασικότερο κομμάτι της ζωή του και ειδικά στην ευαίσθητη και εύπλαστη ηλικία της προσχολικής εκπαίδευσης. Στις ηλικίες 3-6 το παιδί ξεκινά να διαμορφώνει τις πρώτες πτυχές του χαρακτήρα του και για τη διαμόρφωση αυτή παίζουν ρόλο διάφοροι εξωτερικοί (οικογενειακό και κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον, και φυσικά το σχολείο) και εσωτερικοί παράγοντες (κληρονομικότητα και η ιδιοσυγκρασία του κάθε παιδιού) (Mercer, 2018· Vygotsky, 1997).

Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και στο γνωστικό επίπεδο ανάπτυξης του παιδιού. Οι γονείς που προσφέρουν ποικίλα ερεθίσματα οι ίδιοι στα παιδιά τους και αφιερώνουν χρόνο σε αυτά τα ερεθίσματα με αποτέλεσμα το παιδί να καταλαβαίνει ότι ενδιαφέρον τον γονέα, φαίνεται να έχουν θετική επίδραση στην ανάπτυξη του ενδιαφέροντος των παιδιών για το ίδιο ερέθισμα. Πέρα από τη γλωσσική ανάπτυξη, σημαντικό μέρος της γνωστικής ανάπτυξης του παιδιού στη σημερινή εποχή είναι και ο ψηφιακός εγγραμματισμός του παιδιού.

Η γονεϊκή εμπλοκή στη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού μπορεί να οριστεί με ένα μεγάλο εύρος από την καθημερινή εποπτεία των καθηκόντων των παιδιών, την επίσκεψη στο σχολείο ως τις προσδοκίες των γονέων για τη σχολική επιτυχία των παιδιών τους (Dowling & Osborne 2001). Αυτή η πολυσημία του όρου έγκειται κυρίως στη διαφορετική νοηματοδότηση που δίνουν οι ίδιοι οι γονείς στον ορισμό της γονεϊκής εμπλοκής, ανάλογα με το κοινωνικοοικονομικό τους υπόβαθρο και το μορφωτικό τους επίπεδο (Μασούρου, 2013).

Σε κάποιες έρευνες παρατηρείται θετική συσχέτιση της γονεϊκής εμπλοκής στην σχολική επίδοση του παιδιού, που είναι άλλωστε και το προσδοκώμενο, σε άλλες, οι απόψεις για τη γονεϊκή εμπλοκή υποστηρίζουν την αρνητική επίδραση της εμπλοκής των γονέων στην σχολική επιτυχία (Georgiou, 1997, Κοντογιώργου, 2020). Πλήθος παραγόντων όπως, το κοινωνικό και εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων, οι προσδοκίες και οι στάσεις τους, οι οποίες αυξάνονται για τα παιδιά τους αντίστοιχα με τα δικά τους επιτεύγματα, η ηλικία και το φύλο παίζουν σημαντικό ρόλο στο αποτέλεσμα της γονεϊκής εμπλοκής (Σταυρινίδης, 2005· Modeci et al., 2020) Ακόμα, σημαντικό ρόλο φαίνεται να παίζουν και οι κοινωνικές αξίες με τις οποίες μεγαλώνει το παιδί καθώς και οι παράγοντες, στους οποίους αποδίδει η κάθε οικογένεια στη σχολική επιτυχία.

Πρόσφατη έρευνα (Krousorati et al., 2022) σε γονείς παιδιών νηπιαγωγείου στην Ελλάδα ορίζει το *οικογενειακό περιβάλλον μάθησης* (home learning environment) ως «μια ευρεία έννοια που αντιπροσωπεύει την ποιότητα των δραστηριοτήτων εντός και εκτός σπιτιού αλλά και τις ψηφιακές δραστηριότητες μάθησης και τις αλληλεπιδράσεις των γονιών και των παιδιών» (σελ. 3). Η έρευνα, παρόλο το μεγάλο αριθμητικά δείγμα της, ανέδειξε μόνο το ένα έκτο των γονέων να επιδίδεται σε ψηφιακές δραστηριότητες με τα παιδιά τους σε υψηλό βαθμό.

Αυτό που μπορεί να επιβεβαιωθεί είναι ότι η ενεργή εμπλοκή των γονέων στη ζωή των παιδιών σχετίζεται με την ανάπτυξη κάποιων εσωτερικών χαρακτηριστικών των παιδιών όπως η υψηλή αυτό-εικόνα, η ψυχική ανθεκτικότητα και η αποφασιστικότητα για καλή σχολική επίδοση (Dunn, 1999· Baumrind, Larzelere & Owens, 2010). Η παραπάνω τοποθέτηση ενισχύει την υπεύθυνη θέση του γονέα και τον κυρίαρχο ρόλο που παίζει στην ανάπτυξη της ολοκληρωμένης προσωπικότητας του παιδιού του, λειτουργώντας ως παράγοντας πρόβλεψης σχολικής και κοινωνική ένταξης και επιτυχίας.

Η παρούσα έρευνα εστιάζει στα κίνητρα των ελλήνων γονέων και στην επιτήρηση του διαδικτύου που παρέχουν στα παιδιά προσχολικής ηλικίας, όπου όπως αναδεικνύει η παρακάτω βιβλιογραφική ανασκόπηση υπάρχει ελλιπής βιβλιογραφία.

Η γονεϊκή επιτήρηση του διαδικτύου

Από τη βιβλιογραφία προκύπτουν τέσσερις διαφορετικοί τύποι άσκησης του γονεϊκού ρόλου. Ξεκινώντας από τις μελέτες της Baumrind (1971), διακρίνονται 3 είδη γονέων, οι αυταρχικοί, οι προστατευτικοί και οι παραχωρητικοί. Σε μεταγενέστερη έρευνα των Maccoby, Martin, Mussen και Hetherington (1983) το στυλ των παραχωρητικών γονέων διαχωρίστηκε στους επιτρεπτικούς και τους αδιάφορους. Επομένως καταλήγουμε σε 4 διαφορετικά γονεϊκά στυλ τα οποία συνοψίζονται στους αυταρχικούς, προστατευτικούς, επιτρεπτικούς και αδιάφορους γονείς.

Η γονεϊκή επιτήρηση του διαδικτύου εμπεριέχει όλες τις προσπάθειες των γονιών να ελέγξουν, αλλά και να εξοικειώσουν ή να κοινωνικοποιήσουν το παιδί στο νέο μέσο, το διαδίκτυο. Οι Valcke et al. (2010) σχεδίασαν ένα ερευνητικό εργαλείο για να μετρήσουν τη γονεϊκή επιτήρηση του διαδικτύου (Internet Parenting Style Instrument-IPSI). Χρησιμοποιώντας δυο διαστάσεις: του ελέγχου (control) και της υποστήριξης (warmth) δημιουργούν τέσσερις διαφορετικούς τύπους γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου, παρόμοιους με αυτούς για τη γενική επιτήρηση των δραστηριοτήτων των παιδιών:

α) τους υποστηρικτικούς γονείς (permissive), που χαρακτηρίζονται από μεγάλη διάθεση να εξοικειώσουν τα παιδιά τους με το διαδίκτυο, αλλά δεν ασκούν μεγάλο έλεγχο ούτε προβάλλουν τις δικές τους απαιτήσεις,

β) τους αποστασιοποιημένους (laissez-faire), που χαρακτηρίζονται από χαμηλή διάθεση να εξοικειώσουν τα παιδιά τους με το διαδίκτυο, και ούτε ασκούν έλεγχο στη διαδικασία αυτή.

γ) τους αυταρχικούς (authoritarian), που χαρακτηρίζονται από χαμηλή διάθεση να εξοικειώσουν τα παιδιά τους με το διαδίκτυο, αλλά συγχρόνως ασκούν μεγάλο έλεγχο στη διαδικασία αυτή, όταν τα παιδιά προθυμοποιηθούν να την ενεργοποιήσουν,

δ) τους προστατευτικούς (authoritative) που χαρακτηρίζονται από μεγάλη διάθεση να εξοικειώσουν τα παιδιά τους με το διαδίκτυο, και συγχρόνως ασκούν μεγάλο έλεγχο και απαιτούν από τα παιδιά τους να ακολουθήσουν το δικό τους πρότυπο.

Τα αποτελέσματα της έρευνας (Valcke et al., 2010) σε 533 γονείς παιδιών δημοτικού στο Βέλγιο έδειξαν ότι η πλειονότητα των γονιών εντάσσεται στο προστατευτικό στυλ επιτήρησης του διαδικτύου (59,4%). Οι υπόλοιποι γονείς εντάσσονται με φθίνουσα σειρά στο υποστηρικτικό (12,9%), αυταρχικό (11,4%),

ενδιάμεσο (9,4%) και στο αποστασιοποιημένο στυλ (6,9%). Η έρευνα τους ανέδειξε, επίσης, στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα χαρακτηριστικά των γονιών. Οι μητέρες ασκούν περισσότερο έλεγχο, αλλά και υποστηρίζουν ταυτόχρονα τα παιδιά τους. Το ίδιο ισχύει και για τους γονείς 25-44 ετών και αυτούς που έχουν πανεπιστημιακή μόρφωση. Οι οικογένειες με τρία ή λιγότερα παιδιά φαίνεται να υποστηρίζουν περισσότερο τα παιδιά τους από τις πολύτεκνες οικογένειες. Επίσης, οι γονείς φαίνεται να ελέγχουν και να υποστηρίζουν περισσότερο τα μικρότερα σε ηλικία παιδιά τους. Δεν αναδείχθηκαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα σε σχέση με το φύλο των παιδιών, παρόλο που οι γονείς φάνηκε να ασκούν λίγο περισσότερο έλεγχο στα αγόρια και να υποστηρίζουν περισσότερο τα κορίτσια.

Έρευνα στη Ουγγαρία (Konok et al., 2020), με δείγμα 1270 γονείς παιδιών ηλικίας 0-7 ετών, κατέληξε στα ίδια στυλ γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου με τους Valcke et al. (2010) και στο ότι οι βασικές πεποιθήσεις των γονέων για τη χρήση του διαδικτύου είναι ότι παρέχει διασκέδαση, πληροφορίες και μάθηση και αναπτύσσει τις ψηφιακές δεξιότητες των παιδιών τους. Παράλληλα, ανέδειξε ότι το ένα τρίτο των παιδιών ηλικίας ενός έως δυο ετών χρησιμοποιεί τα κινητά τηλέφωνα.

Σε έρευνα για τη γονεϊκή επιτήρηση του διαδικτύου στην Ισπανία, οι Álvarez, Torres, Rodríguez, Padilla και Rodrigo (2013) μελέτησαν 711 γονείς παιδιών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα τους έδειξαν ότι οι νεότεροι σε ηλικία, με τρίτοβάθμια εκπαίδευση και γονείς που κατοικούν σε αστικές περιοχές, είναι πιο επικοινωνιακοί και υποστηρικτικοί με τα αγόρια δημοτικού και κυρίως αν είναι μοναχοπαιδιά. Οι μεγαλύτεροι σε ηλικία, κυρίως μητέρες, και από αγροτικές περιοχές γονείς δηλώνουν ότι το παιδί αποφασίζει κατά κύριο λόγο τις επιλογές του στο διαδίκτυο. Οι πατεράδες αγοριών αποφασίζουν κυρίως τις διαδικτυακές επιλογές ενώ οι μητέρες και κυρίως αυτές από αστικές περιοχές και με τρίτοβάθμια εκπαίδευση αποφασίζουν κυρίως για τα παιδιά δημοτικού. Τα κυριότερες μορφές γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου που αναδείχθηκαν είναι σε φθίνουσα σειρά: η επικοινωνία, το μπλοκάρισμα ιστοσελίδων, οι θέσπιση κανόνων χρήσης, η επί τόπου επίβλεψη και η υποστήριξη. Το βασικό κίνητρο των γονέων για να χρησιμοποιούν τα παιδιά τους το διαδίκτυο είναι η εξοικείωση με το νέο μέσο και η μάθηση. Άλλα κίνητρα που αναδείχθηκαν σε μικρότερο βαθμό είναι η επικοινωνία με συνομηλίκους των παιδιών και το να έχουν τα παιδιά μια συντροφιά.

Σε μια μεγάλο δείγματος (N= 2032 γονείς) έρευνα στη Μεγάλη Βρετανία ερευνήθηκε ο τρόπος με τον οποίον οι γονείς προετοιμάζουν το δικό τους και των παιδιών τους επαγγελματικό μέλλον μέσω των ηλεκτρονικών μέσων (Livingstone et al., 2018). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: α) τα ηλεκτρονικά μέσα είναι ενσωματωμένα στην οικογενειακή ζωή, αλλά σχετικά χαμηλά στη λίστα οικογενειακών δραστηριοτήτων σε εβδομαδιαία βάση (ένατη με δεκάτη τέταρτη δραστηριότητα σε μια λίστα 15 επιλογών με συχνότερες δραστηριότητες σε φθίνουσα σειρά: να μάθουν κάτι για το διαδίκτυο, να κάνουν καλλιτεχνικές δραστηριότητες, να επικοινωνήσουν με φίλους και οικογένεια, να παίξουν παιχνίδια, να σχολιάσουν στα κοινωνικά δίκτυα, και να επεξεργαστούν φωτογραφίες), β) οι γονείς χρησιμοποιούν ενεργά το διαδίκτυο για να υποστηρίξουν το ρόλο τους, γ) τα ηλεκτρονικά μέσα και κυρίως ο χρόνος που αφιερώνεται μπροστά στην οθόνη οδηγούν συχνά σε συγκρούσεις, κυρίως στην εφηβική και προ-εφηβική ηλικία. Στην προσχολική ηλικία τα ηλεκτρονικά μέσα δεν αποτελούν πηγή συγκρούσεων, δ) οι γονείς παρέχουν ηλεκτρονικές ευκαιρίες για μάθηση στα παιδιά τους κάνοντας κοινές

δραστηριότητες, προτείνοντας συγκεκριμένες ιστοσελίδες, και ενθαρρύνοντας τα να τις εξερευνήσουν. Συγχρόνως, προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους θέτοντας κανόνες και όρια στη χρήση τους μπλοκάροντας ή ελέγχοντας την εκ των υστέρων. Η χρήση του κινητού τηλεφώνου σαν ανταμοιβή καλής συμπεριφοράς είναι επίσης συχνή στα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Το κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο των γονέων επηρεάζει τη χρήση και την εξοικείωση τους με τα ηλεκτρονικά μέσα, ε) οι γονείς δεν έχουν καθοδήγηση για τον τρόπο επιλογής ηλεκτρονικών μέσων και συνήθως βασίζονται σε προτάσεις των συγγενών ή σε δικές τους αναζητήσεις στο διαδίκτυο. Σπάνια απευθύνονται στους δασκάλους ή νηπιαγωγούς για κατάλληλα εκπαιδευτικές προτάσεις. Σύμφωνα με τα παραπάνω, διαφαίνεται η ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών αλλά και των γονέων ως προς το είδος και τη βοήθεια που μπορούν να παρέχουν στους μαθητές και στα παιδιά τους σε σχέση με τις νέες τεχνολογίες και τη χρήση του διαδικτύου (Novianti et al., 2023). Τα αποτελέσματα είναι παρόμοια σε έρευνα (N=570 γονείς παιδιών 5-6 ετών) στην Ιορδανία (Ihmeideh & Shawareb, 2014). Το προστατευτικό στυλ γονεϊκής μέριμνας στο διαδίκτυο ανέδειξε τον υψηλότερο μέσο όρο, ακολουθούμενο από το υποστηρικτικό, αυταρχικό και, με τον χαμηλότερο μέσο όρο, το αποστασιοποιημένο στυλ. Παράλληλα, αποκάλυψε ότι τα διαδικτυακά παιχνίδια ήταν η πιο κοινή διαδικτυακή συμπεριφορά στο σπίτι ενώ οι λιγότερο κοινές δραστηριότητες στο διαδίκτυο ήταν η ανταλλαγή άμεσων μηνυμάτων και η αποστολή/λήψη ηλεκτρονικών μηνυμάτων. Επίσης, το προστατευτικό στυλ γονεϊκής μέριμνας φάνηκε να προβλέπει καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα σε παιδιά προσχολικής ηλικίας μέσω της υψηλότερης αυτό-αποτελεσματικότητας (self-efficacy) των γονέων (Kong & Yasmin, 2022· Tazouti & Jarlégan, 2019) και να μειώνει το άγχος ακαδημαϊκής επίτευξης (Sari & Sulistiyansih, 2023).

Διαφορετικές γονεϊκές προσεγγίσεις στην χρήση νέων τεχνολογιών από παιδιά προσχολικής ηλικίας είναι α) η διδακτική προσέγγιση (instructive approach) κατά την οποία οι γονείς αναφέρουν επιτόπου όταν κάτι είναι μη αποδεκτό στο παιχνίδι/πρόγραμμα που παίζει/παρακολουθεί το παιδί, β) η συν-χρηστική προσέγγιση (co-using approach) όπου οι γονείς πραγματοποιούν δραστηριότητες χρησιμοποιώντας νέες τεχνολογίες μαζί με τα παιδιά τους, και τέλος γ) η περιοριστική προσέγγιση (restrictive approach) όπου οι γονείς απαγορεύουν στα παιδιά τους να χρησιμοποιήσουν συγκεκριμένα παιχνίδια ή να δουν ορισμένες εκπομπές (Wu et al., 2014· Benedetto & Ingrassia, 2020).

Από τη μέχρι τώρα μελέτη δεν φαίνεται να έχει διερευνηθεί το θέμα της γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου σε παιδιά προσχολικής ηλικίας στη Ελλάδα, πέρα από την γενικότερη αναφορά του στα πλαίσια του οικογενειακού περιβάλλοντος μάθησης (Krousorati et al., 2022). Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η παρούσα έρευνα διερευνά τους γονεϊκούς τύπους επιτήρησης του διαδικτύου παιδιών προσχολικής ηλικίας στην Ελλάδα και τα κίνητρα των γονέων για την ενασχόληση των νηπίων τους με το διαδίκτυο.

Τα συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα που διερευνώνται είναι:

1. Ποια είναι τα κίνητρα των γονέων για να επιτρέψουν πρόσβαση σε συσκευές συνδεδεμένες στο διαδίκτυο;
2. Ποιο είδος γονεϊκής επιτήρησης υιοθετείται από τους Έλληνες γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας;

3. Ποιες ομάδες γονέων σχηματίζονται με βάση τα επίπεδα γονεϊκής επιτήρησης του κάθε παράγοντα;
4. Σε ποιο βαθμό το είδος της γονεϊκής επιτήρησης συνδέεται με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παιδιών, όπως φύλο, ηλικία και πλήθος παιδιών στην οικογένεια;

Μεθοδολογία

Οι συμμετέχοντες γονείς

149 γονείς συμμετείχαν στην έρευνα (24 άνδρες και 125 γυναίκες). Στην πλειοψηφία τους είναι 31 έως 40 ετών (59,06%) πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (48,32%) και σε έγγαμη οικογένεια (89,26%) (αναλυτικά βλέπε πίνακα 1).

Πίνακας 1

Περιγραφή δείγματος: δημογραφικά στοιχεία γονέων

Φύλο	Άντρας	Γυναίκα		
	24 16,11%	125 83,89%		
Ηλικία	< 30	31 – 40	41 – 50	>51
	21 14,09%	88 59,06%	39 26,17%	1 0,67%
Εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια	Τριτοβάθμια	Μεταπτυχιακό	Διδακτορικό
	41 27,52%	72 48,32%	32 21,48%	4 2,68%
Οικογενειακή κατάσταση	Παντρεμένος/η με παιδιά	Διαζευγμένος/η με παιδιά	Άλλο	Σύνολο
	133 89,26%	7 4,70%	9 6,04%	149 100%

Οι περισσότεροι γονείς (55,7%) που συμμετείχαν έχουν μόνο ένα παιδί. Το 35,6% έχει δυο παιδιά, δέκα γονείς (6,7%) έχουν τρία παιδιά, ενώ μόνο τρεις γονείς έχουν πολύτεκνες οικογένειες (2%). Συνολικά έχουν 231 παιδιά από αυτά 205 είναι προσχολικής ηλικίας: 64 παιδιά 3 έως 3,5 ετών, 72 παιδιά 4 έως 4,5 ετών και 69 παιδιά 5 έως 6 ετών.

Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα χωρίζεται σε δυο μέρη:

α) τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των γονέων (φύλο, ηλικία, επίπεδο σπουδών, οικογενειακή κατάσταση, ηλικία και φύλο των παιδιών τους, και προσωπική χρήση των ηλεκτρονικών συσκευών) και τα κίνητρα τους για να επιτρέψουν πρόσβαση στα παιδιά προσχολικής ηλικίας σε συσκευές συνδεδεμένες στο διαδίκτυο (έξυπνο κινητό, τάμπλετ, Η/Υ)

β) το γονεϊκό στυλ επιτήρησης των παιδιών τους στη χρήση του διαδικτύου. Το μέρος αυτό αποτελείται από 21 δηλώσεις (Cronbach $\alpha = ,920$ · τιμές σταδιακά αποδεκτές: 0,5-1) που προσαρμόστηκαν από το ερωτηματολόγιο των Valcke et al. (2010). Το ερωτηματολόγιο αυτό χρησιμοποιήθηκε σε έρευνα στη Φλάνδρα του Βελγίου σε γονείς παιδιών σχολικής ηλικίας και αποτελούνταν από 25 δηλώσεις, με σκοπό να διερευνήσει το γονεϊκό στυλ επιτήρησης των παιδιών τους στη χρήση του διαδικτύου. Οι δηλώσεις αυτές αρχικά μεταφραστήκαν στην ελληνική και στη συνέχεια επανα-μεταφράστηκαν στην αγγλική για έλεγχο της μετάφρασης (back translation method) από εξειδικευμένη καθηγήτρια της αγγλικής για ακαδημαϊκούς σκοπούς στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τέσσερις δηλώσεις του αρχικού ερωτηματολογίου που αφορούσαν διαδικτυακή συζήτηση (online chatting) δεν χρησιμοποιήθηκαν διότι θεωρήθηκε ότι η ενασχόληση αυτή υπερβαίνει την κοινωνικοποίηση των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Στη συνέχεια, το ερωτηματολόγιο δόθηκε σε τέσσερις γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας για πιλοτικό έλεγχο πριν κυκλοφορήσει για τους σκοπούς της κυρίως έρευνας.

Το ερωτηματολόγιο κυκλοφόρησε σε γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή. Για την ηλεκτρονική μορφή χρησιμοποιήθηκε η εφαρμογή Google forms. Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της χιονοστιβάδας (snowball sampling), όπου το ερωτηματολόγιο στάλθηκε αρχικά σε γονείς που είχαμε πρόσβαση με την προτροπή να το κυκλοφορήσουν στον κύκλο τους στα κοινωνικά δίκτυα, με σκοπό να συλλέξουμε όσο μεγαλύτερο δείγμα γίνεται.

Ανάλυση δεδομένων

Για την ανάλυση δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο SPSS 23. Η διερευνητική ανάλυση παραγόντων (Principle Component Analysis) χρησιμοποιήθηκε για ανίχνευση παραγόντων (σύνθετων μεταβλητών) στις 21 δηλώσεις για γονεϊκό στυλ επιτήρησης των παιδιών στη χρήση του διαδικτύου και την επιβεβαίωση της δομής του ερωτηματολογίου σε σχέση με το αρχικό ερωτηματολόγιο. Για τη διαφοροποίηση του γονεϊκού στυλ επιτήρησης στη χρήση του διαδικτύου σε σχέση με το φύλο, ηλικία και μορφωτικό επίπεδο του γονέα και για την διαφοροποίηση σε σχέση με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παιδιών, χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση διακύμανσης (analysis of variance, anova).

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Τα κίνητρα των γονέων για τη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από τα παιδιά τους

Στην ερώτηση αυτή ζητήθηκε από τους γονείς να κατατάξουν με σειρά προτεραιότητας έξι πιθανά κίνητρα για τα οποία επιτρέπουν στα παιδιά τους πρόσβαση στις ηλεκτρονικές συσκευές: α) εκπαίδευση, β) ψυχαγωγία, γ) επιβράβευση καλής συμπεριφοράς, δ) εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες, και ε) κατανόηση κανόνων

παιγνιδιού. Υπήρχε διαθέσιμη και η επιλογή «άλλο» για να συμπληρώσουν κάποιο άλλο κίνητρο.

Η καταμέτρηση των αποτελεσμάτων ανέδειξε την παρακάτω σειρά προτεραιότητας για τα κίνητρα των γονέων: α) ψυχαγωγία (77 γονείς), β) εκπαίδευση (52 γονείς), γ) κατανόηση κανόνων παιγνιδιού (39 γονείς), δ) εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες (36 γονείς) και ε) απασχόληση των παιδιών όσο ο γονέας ασχολείται με κάτι άλλο (π.χ. μαγείρεμα, βοήθεια στο διάβασμα του μεγαλύτερου παιδιού, ξεκούραση) (17 γονείς). Η επιβράβευση καλής συμπεριφοράς δεν αναδείχτηκε ως προτεραιότητα των γονέων.

Ανάλυση παραγόντων στο ερωτηματολόγιο γονεϊκής επιτήρησης

Η διερευνητική ανάλυση παραγόντων (Principal Component Analysis) ανέδειξε δυο παράγοντες με Eigenvalues υψηλότερες του ένα (1), που εξηγούν συνολικά το 50,65% της διακύμανσης (Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)=,875. Το μέτρο αναδεικνύει την καταλληλότητα των δεδομένων για την ανάλυση παραγόντων, αποδεκτή τιμή >0,5, 0,8-1: θεωρείται πολύ καλή).

Στον πρώτο παράγοντα φορτώνουν όλες οι δηλώσεις που αφορούν τη γονεϊκή στήριξη στην πρόσβαση του διαδικτύου και εξηγεί το 31,15% της διακύμανσης. Η αξιοπιστία του παράγοντα είναι πολύ υψηλή (Cronbach α =,926). Οι γονείς ακούν και συζητούν με τα παιδιά όσο αυτά σερφάρουν στο διαδίκτυο (δηλώσεις 16, 12, 13). Δείχνουν ισότοπους φιλικούς στα παιδιά (δήλωση 21), και εξηγούν κανόνες ασφαλούς χρήσης του διαδικτύου (δηλώσεις 11, 15, 20). Δέχονται ερωτήσεις από τα παιδιά και προσπαθούν να εξηγήσουν τεχνικά προβλήματα (δήλωση 17), άγνωστες λέξεις (δήλωση 19) και απρόσμενες καταστάσεις (δήλωση 18).

Στον δεύτερο παράγοντα φορτώνουν όλες οι δηλώσεις που αφορούν το γονεϊκό έλεγχο στην πρόσβαση του διαδικτύου και εξηγεί το 19,49% της διακύμανσης. Η αξιοπιστία του παράγοντα είναι υψηλή (Cronbach α =,818). Οι γονείς σταματούν τα παιδιά τους όταν επισκέπτονται έναν ακατάλληλο ιστότοπο (δήλωση 5) και παραμένουν στο χώρο για περίπτωση ανάγκης, όταν αυτά χρησιμοποιούν το διαδίκτυο (δήλωση 1). Θέτουν όρια στο τύπο των εφαρμογών που χρησιμοποιούν τα παιδιά (δηλώσεις 8, 9) και στην ώρα χρήσης (δήλωση 7). Λιγότερο συχνά χρησιμοποιούν ειδικό λογισμικό μπλοκαρίσματος πρόσβασης σε εφαρμογές (δήλωση 4), ελέγχουν το ιστορικό πρόσβασης (δήλωση 3) ή παρακολουθούν την οθόνη συνεχώς (δήλωση 2).

Ο πίνακας 2 παρουσιάζει τις φορτίσεις των δηλώσεων στον κάθε παράγοντα όπως πρόεκυψε από την ανάλυση παραγόντων με το ποσοστό διακύμανσης, τον συντελεστή αξιοπιστίας και τον μέσο όρο του.

Πίνακας 2

Οι φορτίσεις των δηλώσεων στους παράγοντες, ποσοστό διακύμανσης, μέσος όρος και συντελεστής αξιοπιστίας

Rotated Component Matrix	M.O. (TA)	F1 Γονεϊκή στήριξη	F2 Γονεϊκός έλεγχος
1. Είμαι τριγύρω όσο το παιδί μου σερφάρει στο διαδίκτυο.	4,55 (,88)		,451
2. Βλέπω την οθόνη όσο το παιδί μου σερφάρει στο διαδίκτυο.	4,14 (,89)		,644
3. Αργότερα, ελέγχω τι είδε το παιδί μου στο διαδίκτυο μέσα από το ιστορικό.	4,04 (1,15)		,508
4. Χρησιμοποιώ ειδικό λογισμικό για να μπλοκάρω συγκεκριμένους ιστότοπους από το παιδί μου.	4,19 (1,05)		,671
5. Σταματάω το παιδί μου όταν επισκέπτεται έναν ακατάλληλο ιστότοπο.	4,70 (,68)		,619
6. Επιτρέπω στο παιδί μου να σερφάρει στο διαδίκτυο μόνο συγκεκριμένες μέρες και ώρες (π.χ. Τετάρτη απόγευμα).	3,80 (1,26)		,589
7. Βάζω όρια στο παιδί μου για την ώρα που του επιτρέπω να χρησιμοποιεί το διαδίκτυο (π.χ. μία ώρα την ημέρα μόνο).	4,49 (,85)		,478
8. Βάζω όρια στο τι επιτρέπω στο παιδί μου να κάνει στο διαδίκτυο (π.χ. δεν επιτρέπω κάποιες εφαρμογές).	4,60 (,68)		,717
9. Βάζω όρια στον τύπο των ιστοτόπων που επιτρέπω στο παιδί μου να επισκέπτεται.	4,55 (,72)		,626
10. Ορίζω κανόνες για τη χρήση του διαδικτύου μαζί με το παιδί μου.	4,49 (,76)	,526	
11. Εξηγώ τους κανόνες για τη χρήση του διαδικτύου στο παιδί μου.	4,59 (,66)	,796	
12. Συζητώ με το παιδί μου για ότι αυτός/-η βρήκε ή θα βρει στο διαδίκτυο.	4,56 (,64)	,788	

13. Συζητάω με το παιδί μου για το τι αυτός/-ή κάνει στο διαδίκτυο.	4,60 (,63)	,778	
14. Συζητάω με το παιδί μου για τις πλούσιες δυνατότητες που προσφέρει το διαδίκτυο (εύρεση πληροφοριών, παιχνίδια, επικοινωνία με φίλους κλπ.).	4,45 (,77)	,667	
15. Συζητάω με το παιδί μου για τους κινδύνους που συνδέονται ε την χρήση του διαδικτύου (χρεώσεις, εξάρτηση από παιχνίδια, διαδικτυακοί ιοί, παραβίαση προσωπικών δεδομένων κλπ.).	4,54 (,74)	,623	
16. Ακούω τι μου λέει το παιδί μου για το τι κάνει στο διαδίκτυο.	4,71 (,54)	,679	
17. Το παιδί μου με ρωτάει όταν αντιμετωπίζει τεχνικά προβλήματα κατά την διαδικτυακή αναζήτηση.	4,57 (,66)	,683	
18. Το παιδί μου με ρωτάει όταν εκπλήσσεται ή σοκάρεται από κάτι που είδε στο διαδίκτυο.	4,56 (,68)	,775	
19. Το παιδί μου με ρωτάει όταν δεν καταλαβαίνει κάτι στο διαδίκτυο (δύσκολες λέξεις, ξένη γλώσσα, δύσκολες διεργασίες).	4,51 (,71)	,578	
20. Δείχνω στο παιδί μου πώς να σερφάρε με ασφάλεια στο διαδίκτυο.	4,58 (,67)	,785	
21. Δείχνω στο παιδί μου ιστότοπους φιλικούς για τα παιδιά (βιβλιοθήκες, τραγούδια, κατασκευές κλπ.).	4,61 (,65)	,669	
	Εξηγούμενη διακύμανση	31,15%	19,49%
	Cronbach α	,926	,818
	M.O.	4,57	4,35
	(TA)	(,52)	(,56)

Με βάση τις δηλώσεις που φορτώνουν σε κάθε παράγοντα δημιουργήθηκαν σύνθετες μεταβλητές υπολογίζοντας το μέσο όρο των δηλώσεων του κάθε παράγοντα (γονεϊκή στήριξη και γονεϊκός έλεγχος), οι οποίες θα χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια στις αναλύσεις διακύμανσης.

Ομαδοποίηση των γονέων ανάλογα με το είδος της γονεϊκής επιτήρησης

Για την ομαδοποίηση του είδους της γονεϊκής επιτήρησης έγινε σύγκριση των μέσων όρων με τη διασταυρωμένη πινακοποίηση (Crosstabulation). Αρχικά, εξετάστηκε ο μέσος όρος του κάθε παράγοντα και η τυπική απόκλιση. Με βάση αυτά τα στοιχεία ορίστηκαν τρεις ομάδες σε κάθε παράγοντα: υψηλή, μεσαία και χαμηλή, όπου η υψηλή ορίζεται από το μέσο όρο συν μια τυπική απόκλιση, η χαμηλή από το μέσο όρο μείον μια τυπική απόκλιση και η μεσαία από το ενδιάμεσο εύρος. Ο πίνακας 3 παρουσιάζει τις διαχωριστικές γραμμές στον κάθε παράγοντα και ο πίνακας 4 τις συχνότητες και τα ποσοστά σε κάθε επίπεδο των παραγόντων.

Πίνακας 3

Οι διαχωριστικές γραμμές στις 3 ομάδες του κάθε παράγοντα

Παράγοντας 1: Γονεϊκή στήριξη Μ.Ο.=4,57 (,52)	Παράγοντας 2: Γονεϊκός έλεγχος Μ.Ο.=4,35 (,56)
Υψηλή =5	Υψηλή >4,92
Μεσαία 4-4,9	Μεσαία 3,9-4,8
Χαμηλή <4,07	Χαμηλή <3,8

Πίνακας 4

Συχνότητες και ποσοστά σε κάθε επίπεδο των παραγόντων

	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Γονεϊκή στήριξη	26 17,4%	76 51,0%	47 31,5%
Γονεϊκός έλεγχος	26 17,4%	94 63,1%	29 19,5%
Παράγοντας 1: Γονεϊκή στήριξη Μ.Ο.=4,57 (,52)		Παράγοντας 2: Γονεϊκός έλεγχος Μ.Ο.=4,35 (,56)	
Διαχωριστικές γραμμές	Συχνότητες	Διαχωριστικές γραμμές	Συχνότητες
Υψηλή =5	47 31,5%	Υψηλή >4,92	29 19,5%
Μεσαία 4-4,9	76 51,0%	Μεσαία 3,9-4,8	94 63,1%

Χαμηλή <4,07	26	Χαμηλή <3,8	26
	17,4%		17,4%

Στη συνέχεια, με την ανάλυση διασταυρωμένης πινακοποίησης έγινε σύγκριση των μέσων όρων του κάθε γονέα στους 2 παράγοντες. Το χ^2 που προέκυψε από την ανάλυση ήταν στατιστικά σημαντικό (Pearson Chi-Square value (df4:64,047, $p=.000$) όπως επίσης και οι άλλοι στατιστικοί δείκτες (Phi=.656, Cramer's V=.464, $p=.000$).

Από την ανάλυση προκύπτουν τέσσερις ακραίες ομάδες (γράφημα 1) που χαρακτηρίζονται από:

- α) υψηλό έλεγχο και υψηλή στήριξη 14,8% του συνολικού πληθυσμού (N=22),
 - β) υψηλό έλεγχο και χαμηλή στήριξη (N=0),
 - γ) χαμηλό έλεγχο και χαμηλή στήριξη, 14,8% του συνολικού πληθυσμού (N=15),
 - δ) υψηλό στήριξη και χαμηλό έλεγχο, 2% του συνολικού πληθυσμού (N=3),
- και μια μεσαία που χαρακτηρίζεται από:
- ε) μεσαίο έλεγχο και μεσαία στήριξη, 40,9% του συνολικού πληθυσμού (N=61).

Γράφημα 1

Ομάδες γονεϊκής επιτήρησης

Η επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των παιδιών στο είδος της γονεϊκής επιτήρησης

Με μια σειρά από αναλύσεις διακύμανσης (one way anova) ελέγχτηκε η σχέση του κάθε παράγοντα γονεϊκής επιτήρησης ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παιδιών. Οι σύνθετες μεταβλητές που δημιουργήθηκαν για κάθε παράγοντα (στήριξη, έλεγχος) χρησιμοποιήθηκαν ως εξαρτημένες μεταβλητές και το φύλο, ηλικία και πλήθος

παιδιών στην οικογένεια ως ανεξάρτητη μεταβλητή σε κάθε ανάλυση. Ο πίνακας 5 παρουσιάζει τους μέσους όρους και την τυπική απόκλιση στους δυο παράγοντες ανάλογα με το φύλο, την ηλικία και τον αριθμό παιδιών στην οικογένεια.

Οι αναλύσεις έδειξαν ότι στις ανεξάρτητες μεταβλητές φύλο ($F(1:148)5,260$, $p=,023$) και αριθμός παιδιών στην οικογένεια ($F(4:148)2,567$, $p=,041$) υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στον παράγοντα του γονεϊκού ελέγχου. Ο γονεϊκός έλεγχος στα αγόρια (Μ.Ο.=4,44) είναι στατιστικά υψηλότερος από ότι στα κορίτσια (Μ.Ο.=4,23). Το ίδιο ισχύει και για τη γονεϊκή στήριξη αλλά σε αυτόν τον παράγοντα οι μέσοι οροί δεν είναι στατιστικά σημαντικοί στη σύγκριση ανάμεσα στα δυο φύλα.

Σε σχέση με την ηλικία των παιδιών οι αναλύσεις δεν ανέδειξαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα. Οι μέσοι όροι στις τρεις κλίμακες των ηλικιών είναι σχεδόν στο μέσο όρο και των δυο παραγόντων, με μόνη εξαίρεση την ηλικία των τεσσάρων έως 4,5 ετών όπου φαίνονται και η γονεϊκή στήριξη και ο γονεϊκός έλεγχος ελαφρώς αυξημένοι αλλά όχι σε στατιστικά σημαντικό βαθμό.

Όσον αφορά τον αριθμό παιδιών, η γονεϊκή στήριξη φαίνεται να μειώνεται όσο αυξάνεται ο αριθμός παιδιών στην οικογένεια, χωρίς όμως οι διαφορές να είναι στατιστικά σημαντικές. Αντίθετα, ο γονεϊκός έλεγχος αυξάνεται όταν προστεθεί και δεύτερο παιδί στην οικογένεια (από Μ.Ο.=4,37 σε Μ.Ο.=4,43) και στη συνέχεια μειώνεται σημαντικά με το τρίτο (Μ.Ο.=3,99) και το τέταρτο (Μ.Ο.=3,55) παιδί. Ο μέσος όρος της οικογένειας με τα πέντε παιδιά φαίνεται να αλλοιώνει τις παραπάνω τάσεις, αλλά το γεγονός ότι υπάρχει μόνο μια στο δείγμα μας, μας επιτρέπει να μην θεωρήσουμε τις απαντήσεις της ως μια γενικευμένη τάση των πολύτεκνων οικογενειών.

Διερευνήθηκε και η επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των γονέων (φύλο, ηλικία και μορφωτικό επίπεδο) των γονέων στους παράγοντες της γονεϊκής επιτήρησης. Οι αναλύσεις δεν ανέδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές αλλά οι γυναίκες μέχρι 40 ετών με τριτοβάθμια εκπαίδευση (Μ=4,66) και μεταπτυχιακό (Μ=4,51) παρέχουν μεγαλύτερη στήριξη (Μ=4,60) στα παιδιά τους ως προς την προσέγγιση του διαδικτύου από ότι οι άνδρες (Μ=4.43).

Πίνακας 5

Μέσοι όροι και τυπική απόκλιση στους 2 παράγοντες σε σχέση με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παιδιών

	Παράγοντας 1: Γονεϊκή στήριξη		Παράγοντας 2: Γονεϊκός έλεγχος	
	Μ.Ο.	Τ.Α.	Μ.Ο.	Τ.Α.
Φύλο				
Αγόρι, N=88	4,62	,44	4,44*	,50
Κορίτσι, N=61	4,49	,59	4,23*	,62
Ηλικία				
3-3,5 ετών (N=35)	4,51	,64	4,32	,71

4-4,5 ετών (N=50)	4,65	,42	4,43	,45
5-6 ετών (N=64)	4,54	,48	4,32	,54
Αριθμός παιδιών				
1 παιδί (N=83)	4,62	,49	4,37*	,54
2 παιδιά (N=53)	4,58	,40	4,43*	,48
3 παιδιά (N=10)	4,30	,92	3,99*	,91
4 παιδιά (N=2)	3,86	,19	3,55*	,21
5 παιδιά (N=1)	4,00		4,00*	
* $p < 0,05$				

Συζήτηση

Η συζήτηση των αποτελεσμάτων θα ακολουθήσει τη σειρά των ερευνητικών ερωτημάτων.

Κίνητρα γονέων για να επιτρέψουν τη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από τα παιδιά τους

Στο θέμα των κινήτρων των γονέων για την ενασχόληση των παιδιών τους με τις νέες τεχνολογίες, αυτό που φάνηκε ήταν ότι η πλειοψηφία των γονέων έβαλε ως πρώτη προτεραιότητα την ψυχαγωγία των παιδιών τους, κάτι που συμφωνεί με την ευρέως αποδεκτή άποψη της παιγνιώδους μάθησης για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας (Hsiao et al., 2016, Tobias et al., 2014). Παρόλη την αμφισβήτηση των εργαλείων αυτό-αναφοράς, σύμφωνα με την οποία οι γονείς θα δήλωναν περισσότερο αυτό που θα ήθελαν να ισχύει παρά αυτό που όντως ισχύει, το κίνητρο της εκπαίδευσης εμφανίζεται δεύτερο στη λίστα των κινήτρων. Μπορούμε να συμπεράνουμε, λοιπόν, ότι τα αποτελέσματα δεν απέχουν και τόσο πολύ από την ισχύουσα κατάσταση. Επομένως, αν ένα νήπιο μπορεί ήδη να λέει την αλφαβήτα και να κάνει κάποιες βασικές πράξεις με τη βοήθεια εφαρμογών στο τάμπλετ, τότε οι γονείς θα επιδιώξουν να συμβεί. Ο ρόλος του γονέα είναι να προσφέρει ερεθίσματα ανάπτυξης του παιδιού και αυτό να τα αναπτύσσει. Με αυτή τη λογική, τα τάμπλετ και τα κινητά τηλέφωνα με την πληθώρα εφαρμογών, αν χρησιμοποιηθούν σωστά, μπορούν να οδηγήσουν τα παιδιά σε τέτοια στάδια εξέλιξης (Paradakis, Kalogiannakis, & Zaranis, 2018). Από την άλλη μεριά όμως, υπάρχει η θεωρία ότι τα παιδιά δεν πρέπει να έρχονται σε επαφή με τις νέες τεχνολογίες, για να προστατευτούν από τους κινδύνους που επιφέρουν αυτές οι τεχνολογίες στην ανάπτυξη και υγεία τους (Wartella et al., 2000). Επομένως, όσοι γονείς υποστηρίζουν αυτή τη θεωρία επιτρέπουν περιορισμένη πρόσβαση στα παιδιά τους. Αυτό που προκαλεί ενδιαφέρον είναι ότι η ενασχόληση με τις νέες τεχνολογίες δεν αναδείχτηκε ως μέσο επιβράβευσης καλής συμπεριφοράς σε αντίθεση με τα ευρήματα της έρευνας των Livingstone et al. (2018) στη Βρετανία. Εφόσον η εμπειρία δείχνει ότι τα παιδιά προσελκύονται και αποζητούν την επαφή με τα νέα τεχνολογικά μέσα, ήταν αναμενόμενο να το χρησιμοποιούν οι γονείς

ως δέλεαρ για την καλή συμπεριφορά των παιδιών τους. Αλλά η συγκεκριμένη έρευνα δεν ανέδειξε κάτι τέτοιο. Γενικά, μπορούμε να σχολιάσουμε ότι παρόλο που τα τάμπλετ, τα κινητά και το διαδίκτυο έχουν εισέρθει στην κοινωνική ζωή εδώ και δυο-τρεις δεκαετίες, η εισαγωγή τους έγινε σχετικά ατότομα και η χρήση τους δημιουργεί αμηχανία στην πλειονότητα των γονέων, την οποία μπορεί να εκφράζουν με το δικαιολογητικό των 'νέων τεχνολογιών'.

Είδος γονεϊκής επιτήρησης που υιοθετούν οι γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας

Από τους μέσους όρους των δυο παραγόντων φαίνεται ότι οι συμμετέχοντες γονείς και στηρίζουν και ελέγχουν τα παιδιά τους στις διαδικτυακές ενασχολήσεις τους. Ο μέσος όρος στον παράγοντα της γονεϊκής στήριξης ($M=4,57$) ήταν ελαφρώς υψηλότερος από αυτόν του γονεϊκού ελέγχου ($M=4,35$), αλλά και οι δυο παρουσιάζονται σε υψηλό επίπεδο.

Παρόμοια αποτελέσματα αν και σε χαμηλότερη ένταση, παρουσιάζονται σε δυο άλλες έρευνες. Στην έρευνα των Valcke et al. (2010) σε Βέλγους γονείς παιδιών σχολικής ηλικίας: οι γονείς στηρίζουν ($M=3,46$) και ελέγχουν ($M=3,52$) τα παιδιά τους περίπου εξίσου. Στην έρευνα των Álvarez et al. (2013) οι Ισπανοί γονείς παιδιών δημοτικού και γυμνασίου στηρίζουν ($M=2,45$) και ελέγχουν ($M=2,49$) τα παιδιά τους εξίσου. Με δεδομένο ότι και στις τρεις έρευνες (στην παρούσα και στις Valcke et al. (2010) και Álvarez et al. (2013) χρησιμοποιήθηκε το ίδιο ερωτηματολόγιο, η διαφορά στην ένταση των αποτελεσμάτων μπορεί να ερμηνευτεί είτε από τη διαφορά ηλικίας των παιδιών (προσχολική σε σχέση με σχολική), είτε από πολιτισμικές διαφορές των συμμετεχόντων γονέων (Έλληνες – Βέλγοι -Ισπανοί). Μια άλλη ερμηνεία μπορεί να αποτελεί η διάθεση των συμμετεχόντων γονέων να επιδείξουν κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά και να υπερβάλλουν στις απαντήσεις τους. Αυτό αποτελεί συχνό, αν και ανεπιθύμητο αποτέλεσμα (social desirability bias), των ποσοτικών ερευνών που απευθύνονται στις στάσεις ή απόψεις ατόμων (Dörnyei, 2003), παρόλο που δεν φάνηκε να ισχύει στην περίπτωση των κινήτρων για τη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών.

Η γονεϊκή στήριξη υλοποιείται με την προθυμία των γονιών να ακούσουν (δήλωση 16) και να συζητήσουν (δηλώσεις 13, 12, 15, 18, 19, 14) τις τυχόν θετικές ή αρνητικές εντυπώσεις των παιδιών τους, να τους δείξουν φιλικούς ιστότοπους (δήλωση 21), να τα βοηθήσουν σε τυχόν τεχνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν (δήλωση 17) και να τους εξηγήσουν κανόνες ασφαλούς πλοήγησης στο διαδίκτυο (δηλώσεις 11, 20). Παράλληλα προσπαθούν να θέσουν του κανόνες χρήσης του διαδικτύου συνεργατικά μαζί με τα παιδιά τους (δήλωση 10). Αντίστοιχα, ο γονεϊκός έλεγχος εφαρμόζεται με την τοπική και ουσιαστική επιτήρηση των παιδιών κατά τη διάρκεια της ενασχόλησης τους με το διαδίκτυο (δηλώσεις 1, 2), έτσι ώστε οι γονείς να είναι σε θέση να σταματήσουν το παιδί τους όταν αυτό επισκεφτεί κάποιον ακατάλληλο ιστότοπο (δήλωση 5), να θέσουν κανόνες για τον τύπο των εφαρμογών (δήλωση 9) που επιτρέπονται και όρια (δηλώσεις 8, 7) για τη διάρκεια χρήσης τους. Δεδομένου ότι το βασικό κίνητρο των γονέων είναι η ψυχαγωγία των παιδιών, δεν περιορίζουν τη χρήση των συσκευών με πρόσβαση στο διαδίκτυο σε συγκεκριμένες μέρες (δήλωση 6). Οι συμμετέχοντες γονείς χρησιμοποιούν σε λιγότερο βαθμό τεχνικού τύπου ελεγκτικές μεθόδους, όπως ειδικό λογισμικό μπλοκαρίσματος πρόσβασης (δήλωση 4) ή έλεγχο του ιστορικού στον πλοηγό (δήλωση 3). Παρόμοια αποτελέσματα παρουσιάστηκαν και στην έρευνα των Livingstone et al.

(2018) στη μεγάλη κλίμακας έρευνα τους σε γονείς στη Βρετανία. Συγκεκριμένα, στην έρευνα τους φάνηκε ότι οι γονείς παιδιών σχολικής ηλικίας χρησιμοποιούν περισσότερο τους τεχνικούς ελέγχους από αυτούς των παιδιών προσχολικής ηλικίας (Livingstone et al., 2018). Παρόλα αυτά, και στη Βρετανία και στην παρούσα έρευνα οι τεχνικοί έλεγχοι δεν φαίνεται να είναι πολύ δημοφιλείς, είτε εξαιτίας της πολυπλοκότητας που προκύπτει στη συσκευή, είτε εξαιτίας της μη εξοικείωσης των γονιών με αυτούς, είτε εξαιτίας του συνδυασμού των παραπάνω περιπτώσεων.

Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι η ανάλυση παραγόντων ανέδειξε ακριβώς τις ίδιες δηλώσεις σε κάθε παράγοντα όπως και στο αρχικό ερωτηματολόγιο των Valcke et al. (2010). Αυτό αναδεικνύει την αξιοπιστία της μετάφρασης που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα και τη συνοχή του ερωτηματολογίου και σε άλλο πληθυσμό (στον ελληνικό) από αυτόν που αρχικά χρησιμοποιήθηκε (του Βελγίου).

Ομαδοποίηση γονέων με βάση τα επίπεδα της γονεϊκής επιτήρησης

Για την ανάδειξη μιας πιο αναλυτικής εικόνας ως προς το γονεϊκό είδος επιτήρησης του διαδικτύου πραγματοποιήθηκε διαχωρισμός των δυο παραγόντων (στήριξη και έλεγχος) σε υψηλό, μεσαίο και χαμηλό επίπεδο με τη χρήση της τυπικής απόκλισης και του μέσου όρου. Ο διαχωρισμός αυτός έδειξε ότι η πλειονότητα των γονέων ασκεί τη γονεϊκή στήριξη (51%) σε μεσαίο επίπεδο, ενώ το ένα τρίτο σε υψηλό επίπεδο (31,5%). Όσον αφορά το γονεϊκό έλεγχο, τα δυο τρίτα των γονιών ασκούν μεσαίου επιπέδου έλεγχο (63,1%), ενώ λιγότερο από το ένα πέμπτο ασκεί υψηλό έλεγχο.

Στη συνέχεια, η ομαδοποίηση των γονέων σε σχέση με τα επίπεδα γονεϊκής στήριξης και ελέγχου που ασκούν στα παιδιά τους ανέδειξε τέσσερις ομάδες:

α) τους *προστατευτικούς* γονείς που ασκούν υψηλή στήριξη και υψηλό έλεγχο (14,8%)

β) τους *αποστασιοποιημένους* γονείς που ασκούν χαμηλή στήριξη και χαμηλό έλεγχο (10,1%)

γ) τους *υποστηρικτικούς* γονείς που ασκούν υψηλή στήριξη και χαμηλό έλεγχο (2%) και

δ) τους *ισορροπημένους* γονείς που ασκούν μεσαία στήριξη και μεσαίο έλεγχο (40,9%).

Η ομάδα γονέων που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως *αυταρχικοί* γονείς που ασκούν υψηλό έλεγχο και χαμηλή στήριξη (0%) δεν ανέδειξε μέλη στην παρούσα έρευνα.

Η ομάδα των *ισορροπημένων* γονέων (40,9%), που επιβλέπουν ασκώντας εξίσου στήριξη και έλεγχο τις διαδικτυακές ενασχολήσεις των παιδιών τους, αναδείχθηκε ως η πιο πολυπληθής στην παρούσα έρευνα. Με μικρότερα ποσοστά σε φθίνουσα σειρά παρουσιάζονται οι *προστατευτικοί*, *αποστασιοποιημένοι* και οι *υποστηρικτικοί* γονείς. Τα αποτελέσματα αυτά έρχονται σε αντίθεση με αυτά των Valcke et al. (2010) όπου η πιο πολυπληθής ομάδα φάνηκε να είναι οι *προστατευτικοί* γονείς και στη συνέχεια με φθίνουσα σειρά οι *υποστηρικτικοί*, οι *αυταρχικοί*, οι *ισορροπημένοι* και τέλος οι *αποστασιοποιημένοι*. Οι Βέλγοι γονείς επιδεικνύονται πολύ πιο *προστατευτικοί* προς τα παιδιά τους όσον αφορά τη διαδικτυακή ενασχόληση τους από τους Έλληνες. Η ομάδα των *προστατευτικών* γονέων είναι η δεύτερη στη σειρά με αρκετά μικρότερο αριθμό

μελών στον ελληνικό πληθυσμό. Εδώ βέβαια αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχει μία οκταετής χρονική απόσταση από τις δυο έρευνες γεγονός που μπορεί να επηρεάζει αυτή την απόκλιση στα αποτελέσματα, καθώς η παρουσία του διαδικτύου και των τεχνολογικών μέσων με πρόσβαση σε αυτό αυξάνεται σημαντικά και συστηματικά με την πάροδο του χρόνου. Παλαιότερη έρευνα σε ελληνικό πληθυσμό εφήβων έδειξε ότι οι έφηβοι αντιλαμβάνονται χαμηλή επιτήρηση των γονέων στο σπίτι (Aslanidou & Menexes, 2008). Η σύγκριση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας με αυτήν των Aslanidou και Menexes, (2008) ενισχύει την άποψη περί χρονικής διαφοροποίησης των αποτελεσμάτων λόγω της αυξανόμενης ενσωμάτωσης του διαδικτύου στην καθημερινή ελληνική ζωή.

Κοιτάζοντας πέρα από την πολυπληθέστερη ομάδα των δυο εθνικοτήτων, μπορούμε να κάνουμε δυο σημαντικές παρατηρήσεις: α) η ομάδα των αυταρχικών γονέων είναι η τρίτη στη σειρά στο βελγικό πληθυσμό, ενώ στον ελληνικό δεν εμφανίζει καθόλου μέλη και β) η ομάδα των αποστασιοποιημένων γονέων είναι τρίτη στη σειρά στον ελληνικό πληθυσμό αλλά πέμπτη και η πιο ολιγομελής στον βέλγικο. Γενικά, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι στον ελληνικό πληθυσμό υπερισχύει ο παράγοντας της στήριξης, ενώ στο βέλγικο αυτός του ελέγχου.

Σχέση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των παιδιών με το είδος της γονεϊκής επιτήρησης

Τα αποτελέσματα των αναλύσεων διακύμανσης με τις σύνθετες μεταβλητές των δυο παραγόντων (εξαρτημένες μεταβλητές) και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παιδιών (ανεξάρτητες μεταβλητές) ανέδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις διάφορες ομάδες ως προς τον παράγοντα του γονεϊκού ελέγχου.

Οι γονείς φαίνεται να στηρίζουν και να ελέγχουν τα αγόρια περισσότερο από ότι τα κορίτσια. Οι διάφορες αυτές είναι στατιστικά σημαντικές ως προς τον παράγοντα του γονεϊκού ελέγχου. Προφανώς οι γονείς ακόμα από την προσχολική ηλικία θεωρούν ότι τα αγόρια χρήζουν περισσότερου ελέγχου από τα κορίτσια. Στην έρευνα των Valcke et al. (2010) φάνηκε ότι οι Βέλγοι γονείς ελέγχουν περισσότερο τα αγόρια τους, αλλά στηρίζουν περισσότερο τα κορίτσια τους. Και στις δυο χώρες με ελαφρές αποχρώσεις οι κοινωνικές διαφορές του φύλου καλά κρατούν!

Η ηλικία των 4-4,5 ετών φαίνεται να είναι αυτή που χρειάζεται περισσότερη στήριξη και έλεγχο σύμφωνα με τους γονείς, ενώ η ηλικία των 5-6 ετών ακολουθεί αμέσως μετά και τελευταία έρχεται η ηλικία των 3-3,5 ετών. Γενικά, οι αναλύσεις δεν ανέδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς την ηλικία των παιδιών.

Ο αριθμός των παιδιών στην οικογένεια φαίνεται να επηρεάζει το βαθμό στήριξης και ελέγχου των γονέων στις διαδικτυακές ενασχολήσεις των παιδιών τους. Όσο μικρότερος ο αριθμός των παιδιών στην οικογένεια, τόσο περισσότερη η στήριξη και ο έλεγχος. Όσον αφορά τον παράγοντα του γονεϊκού ελέγχου, οι διαφορές είναι και στατιστικά σημαντικές και ο έλεγχος μειώνεται αντιστρόφως ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών. Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι αυξημένες ευθύνες των γονέων με περισσότερα παιδιά δεν τους επιτρέπουν να ασχοληθούν με τις ατομικές ενασχολήσεις των παιδιών, όσο πιθανόν θα επιθυμούσαν. Τα αποτελέσματα στην έρευνα των Valcke et al. (2010) έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στον παράγοντα της γονεϊκής στήριξης με την ίδια τάση με αυτή της παρούσας έρευνας. Αντίθετα, στον παράγοντα του

γονεϊκού ελέγχου φάνηκε ότι στις οικογένειες με περισσότερα παιδιά ο έλεγχος είναι πιο αυξημένος.

Συμπεράσματα

Το θετικό μήνυμα της παρούσας έρευνας είναι ότι ανέδειξε την ομάδα των ισορροπημένων γονέων ως την πιο πολυπληθή, παρέχοντας και στήριξη και έλεγχο στην επιτήρηση του διαδικτύου σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Παρόλα αυτά, η βασική προτεραιότητα των γονιών είναι η ψυχαγωγία και κατόπιν η εκπαίδευση και η εξοικείωση των παιδιών τους με τις νέες τεχνολογίες. Τα αγόρια ηλικίας 4-4,5 ετών φαίνεται να χρειάζονται περισσότερο έλεγχο και στήριξη.

Το θέμα αξίζει να διερευνηθεί περαιτέρω εξαιτίας του σχετικά περιορισμένου δείγματος της έρευνας, ώστε να μπορέσει να επιβεβαιώσει την ακρίβεια των αποτελεσμάτων. Ακόμα, ενδιαφέρον θα είχε μία συγκριτική μελέτη γονέων στην μεγάλες αστικές περιοχές σε σύγκριση με επαρχιακές πόλεις και αγροτικές περιοχές.

Βιβλιογραφία

- Álvarez, M., Torres, A., Rodríguez, E., Padilla, S., & Rodrigo, M. J. (2013). Attitudes and parenting dimensions in parents' regulation of Internet use by primary and secondary school children. *Computers & Education*, 67, 69-78. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2013.03.005>
- Aslanidou, S., & Menexes, G. (2008). Youth and the Internet: Uses and practices in the home. *Computers & Education*, 51(3), 1375-1391. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2007.12.003>
- Baumrind, D., Larzelere, R. E., & Owens, E. B. (2010). Effects of preschool parents' power assertive patterns and practices on adolescent development. *Parenting: Science and practice*, 10(3), 157-201. <https://doi.org/10.1080/15295190903290790>
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental psychology*, 4(1p2), 1-103. <https://doi.org/10.1037/h0030372>
- Benedetto, L., & Ingrassia, M. (2020). Digital parenting: Raising and protecting children in media world. In Benedetto, L., & Ingrassia, M. (ed) *Parenting-studies by an ecocultural and transactional perspective*. IntechOpen. DOI: <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.92579>.
- Dörnyei, Z. (2003). *Questionnaires in second language research: Construction, administration, and processing*. USA: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Dowling, E. & Osborne, E. (Επιμ.) (2001). *Η οικογένεια και το σχολείο*. Αθήνα, Gutenberg.
- Dunn, J. (1999). *Οι στενές προσωπικές σχέσεις των μικρών παιδιών*. Αθήνα: Τυπωθήτω. Γ. Δαρδανός.
- Georgiou, S. (1997). Parental involvement: Definition and outcomes. *Social Psychology of Education*, 1 (3), pp.189-209.

- Hsiao, H. S., & Chen, J. C. (2016). Using a gesture interactive game-based learning approach to improve preschool children's learning performance and motor skills. *Computers & Education*, *95*, 151-162. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2016.01.005>
- Ihmeideh, F. M., & Shawareb, A. A. (2014). The association between Internet parenting styles and children's use of the Internet at home. *Journal of Research in Childhood Education*, *28*(4), 411-425. doi: 10.1080/02568543.2014.944723
- Kong, C., & Yasmin, F. (2022). Impact of parenting style on early childhood learning: mediating role of parental self-efficacy. *Frontiers in Psychology*, *13*, 928629. doi: 10.3389/fpsyg.2022.928629
- Konok, V., N. Bunford & Á. Miklósi (2020) Associations between child mobile use and digital parenting style in Hungarian families, *Journal of Children and Media*, *14*:1, 91-109, doi: 10.1080/17482798.2019.1684332
- Κοντογιώργου, Ο. (2022). *Γονεϊκή συμμετοχή στο νηπιαγωγείο: μια ποσοτική διερεύνηση των απόψεων των γονέων* (Master's thesis). Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης».
- Krousorati, K., Gregoriadis, A., Tsigilis, N., Grammatikopoulos, V., & Evangelou, M. (2022). Introducing the Home Learning Environment Questionnaire and examining the profiles of home learning environments in Greece. In *Frontiers in Education*. <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.987131>
- Livingstone, S., Blum-Ross, A., Pavlick, J. & Ólafsson, K. (2018). *In the digital home, how do parents support their children and who supports them?* Parenting for a Digital Future: Survey Report 1. Department of Media and Communications, The London School of Economics and Political Science, London, UK.
- Maccoby, E. E., Martin, J. A., Mussen, P. H., & Hetherington, E. M. (1983). *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development*. PH Mussen (Series Ed.), 1-101.
- Μασούρου, Β. (2013). *Η Γονεϊκή Εμπλοκή ως βασικός παράγοντας διαμόρφωσης της σχολικής αποτελεσματικότητας σε Σχολεία Ενιαίου Αναμορφωμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος* (Master's thesis). Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης».
- Mercer, J. A. (2018). *Child development: Concepts and theories*. Sage, UK.
- Modecki, K. L., Low-Choy, S., Uink, B. N., Vernon, L., Correia, H., & Andrews, K. (2020). Tuning into the real effect of smartphone use on parenting: a multiverse analysis. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *61*(8), 855-865. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13282>
- Novianti, R., Rusandi, M. A., & Situmorang, D. D. B. (2023). Internet-based parenting intervention: A systematic review. *Heliyon* *9*(3), e14671-e14671. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e14671>

- Papadakis, S., Kalogiannakis, M., & Zaranis, N. (2018). The effectiveness of computer and tablet assisted intervention in early childhood students' understanding of numbers. An empirical study conducted in Greece. *Education and Information Technologies, 23*, 1849–1871. <https://doi.org/10.1007/s10639-018-9693-7>
- Σταυρινίδης, Π. Σ. (2005). *Η διαμόρφωση της γονεϊκής εμπλοκής και η επίδραση της στην γνωστική ανάπτυξη και στην ψυχολογική προσαρμογή του παιδιού*. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών και Επιστημών Αγωγής, Κύπρος.
- Sari, U. K., & Sulistiyarningsih, R. (2023). Parenting Style to Reduce Academic Stress in Early Childhood during The New Normal. *Indigenous: Jurnal Ilmiah Psikologi, 8*(1), 82-93. <https://doi.org/10.23917/indigenous.v7i3.19562>
- Tobias, S., Fletcher, J. D., & Wind, A. P. (2014). Game-based learning. In *Handbook of research on educational communications and technology* (pp. 485-503). Springer, New York, NY.
- Tazouti, Y., & Jarlégan, A. (2019). The mediating effects of parental self-efficacy and parental involvement on the link between family socioeconomic status and children's academic achievement. *Journal of Family Studies, 25*(3), 250-266. <https://doi.org/10.1080/13229400.2016.1241185>
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., & Rots, I. (2010). Internet parenting styles and the impact on Internet use of primary school children. *Computers & Education, 55*(2), 454-464. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2010.02.009>
- Vygotsky, L.S. (1997). *Νους στην κοινωνία: Η ανάπτυξη των ανώτερων ψυχολογικών διαδικασιών*. Μετάφραση Άννα Μπίμπου & Στέλλα Βοσνιάδου, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- Wartella, E. A., & Jennings, N. (2000). Children and computers: New technology. Old concerns. *The future of children, 31*-43. <https://doi.org/10.2307/1602688>
- Wu, C. S. T., Fowler, C., Lam, W. Y. Y., Wong, H. T., Wong, C. H. M., & Loke, A. Y. (2014). Parenting approaches and digital technology use of preschool age children in a Chinese community. *Italian journal of pediatrics, 40*(1), 44. <https://doi.org/10.1186/1824-7288-40-44>